БИБЛ... Р...

Година IX. София, Априлъ 1937 г. Книга 4 (84)

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ

БИБЛИОТЕКА НА Е. З. БАЙКЪР

ДАБ
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ"
СОФИЯ

Съдържание:

1. Мише Развигоровъ
2. Капитанъ Тома Давидовъ — отъ Д. Попандовъ
3. Нашиятъ X редовенъ конгресъ
4. Изъ дневника ми отъ 1901 год. — отъ Н. П. Русински
5. † Професоръ Анастасъ Т. Иширковъ
6. Изъ вестницитѣ и списанията
7. Явна благодарность
8. Съобщение.

БИБЛИОТЕКА НА Б. З. К. БАНКА

Година IX. София, априлъ 1937 год. Книга 4 (84)

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“, № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 15 лв

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народн. Просвѣщение съ окржжно № 40,398 отъ 28 XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Pirot“, 5. —. Sofia, Bulgarie

Мише Развигоровъ

(По случай 30 години отъ смъртьта му)

Като ученикъ въ образцовото педагогическо училище въ гр. Кюстендилъ — последната година въ градъ Казанлъкъ,—Мише Развигоровъ проявяваше любознание и интелектъ, които го отличаваха отъ неговитѣ другари-съученици. Тихъ, спокоенъ и мълчаливъ, той проявяваше умствени прозрения, които караха събеседницитѣ му да благоговѣятъ предъ него. Неговата красива фигура, спретнатото му и достойно държане, бѣха му спечелили симпатиитѣ на учители и гражданство, а сладкия му говоръ и магичната му речь обещаваха отъ Мише голѣмия ораторъ, народния трибунъ и вождъ.

Мише Развигоровъ

Прекаралъ своитѣ юношески години въ веселия и буренъ животъ на блажената новоосвободена държава, у него бѣ назрѣла идеята да работи за освобождението на измжченото отечество, което бѣ възлюбилъ и бѣ издигналъ въ душата си до степеньта на кумиръ, на храмъ свещенъ, и бѣ се обрекълъ да му се отдаде всецѣло. Жрецъ предъ отечествения олтаръ, по примѣра на апостолитѣ на българската свобода, той бѣ готовъ да пролѣе кръвьта си, за да омие чрезъ нея срама, който робството бѣ лепнало върху челото на родъ и отечество.

Като ученикъ той бѣ начело на кржжока отъ млади македончета, дошли въ Кюстендилъ все съ една и сжща цель — да се подготвятъ като достойни пионери за повдигане културното ниво на останалата надире робска земя — и очакваше съ нетърпение края на последната учебна година, за да се върне въ родната страна, пропитъ отъ най-чиститѣ пориви на народния стражъ и воинъ.

Отдалъ се всецѣло — духомъ и тѣломъ — на учителското поприще, Мише скоро спечелва обаянието на цѣлата колегия и всички чувствуватъ неговото надмощие, всички виждатъ въ него недостигнатия педагогъ — ржководитель.

Що току започнато, революционното движение се нуждае отъ своя апологетъ и изборътъ се спира върху най-достойния между достойнитѣ, върху събирателната лещь, която бѣ привлѣкла погледитѣ и довѣрието на цѣлото гражданство — учено и просто, старо и младо, бедно и богато.

Като легаленъ той бѣ Богоизбрания между работницитѣ, като нелегаленъ той скоро става легендаренъ.

Две нѣща отъ дейностьта му ще останатъ паметни въ историята на македонското освободително движение — неговото героично държане презъ време на Винишката афера и социалната му дейность изъ цѣло Овчеполско.

Винишката афера, въ която за пръвъ пжть блесна предъ очитѣ на турската власть могжщата революционна мрежа въ Македония, бѣ първото и най-решително изпитание за морала на македонскитѣ борци. Мише Развигоровъ, като ржководитель на Щипско, самъ пое цѣлата отговорность върху себе си и при страшното мжченичество, на което бѣ подложенъ, заедно съ други дейци, като Иосифъ Даскаловъ, издържа, не се прекърши и по тоя начинъ бѣ осветенъ онзи революционенъ моралъ на саможертва, който бѣ следъ това най-дивното величие въ македонската епопея.

И ако за всѣки отъ по-първитѣ македонски дейци може съ една речь да се даде характеристика, Мише Развигоровъ би могълъ да се нарече социалъ-реформаторътъ въ македонското освободително движение. Незабравими оставатъ стопан-

скитѣ придобивки и мѣроприятия, постигнати по неговъ починъ за отрудения селски народъ въ Щипско.

Скроменъ до себезаличване, честенъ до болезненость, народникъ безъ поза и демагогство, непоколебимъ привърженикъ на най-здравитѣ и целелесъобразни разбирания тогава въ движението, той не е могълъ да не изпълни дълга си, когато тревожни вести сж сочели едно обезпокоително положение въ Щипъ. Смъртьта на Даме Груевъ, съ когото го свързвала най-сърдечна и чиста дружба, затвърдена презъ съвмѣстното имъ изгнанничество въ Диарбекиръ, го покрусила. А тия вести отъ родния му градъ като слана паднали върху чувствителната му душа. При явна смъртна опасность той влиза въ Щипъ, за да тури редъ въ организационнитѣ работи. Нечиста душа посочила кжщата, въ която се намиралъ. Скоро стихиенъ пожаръ извилъ червени езици надъ нея. Въ пламъцитѣ на тоя пожаръ, следъ ожесточено сражение, Мише Развигоровъ загиналъ, заедно съ мѣстния войвода Миланъ Кръстевъ, съ най-вѣрния си четникъ Петре Жабата — и коджабашията Мише Залчевъ.

Така мжченически преди 30 години е паднала за спасението на българщината въ Македония една отъ свещенитѣ личности въ нашата революциона история.

И день днешенъ, съ гордость и умиление, въ сладостенъ захласъ отъ възклицание и любовь, предаватъ се отъ родъ и вродъ неговитѣ подвизи. Съ обаяние и възторгъ се възпѣва неговата саможертва — сложилъ доброволно кости върху кладата, която унищожаваше последнитѣ остатъци на сгромолясващата се тирания.

Капитанъ Тома Давидовъ

Откриването на X-и редовенъ конгресъ се съвпадна съ печалната дата, на която славно загина бележитиятъ нашъ другарь и войвода — Тома Давидовъ. Свещенъ дългъ изпълнихме, като преди започването на конгресната ни работа, отправихме топли молитви за упокоение праведната душа на милия ни покойникъ.

Кой бѣ Т. Давидовъ! — Роденъ е въ гр. Ловечъ презъ 1863 г. Свършилъ Военното училище, съвипусникъ на Гоце Дѣлчевъ и Борисъ Сарафовъ, презъ 1885 г. участвува въ Сръбско-българската война, а вече като запасенъ офицеръ презъ 1895 г. взе участие при превземането на Мелникъ. Презъ 1899 г. бѣ избранъ членъ на М.-Одр. Комитетъ. Тукъ той се прояви като сериозенъ умъ, стоейки далече отъ всѣкакви течения, които по онова време сжществуваха въ редоветѣ на македонската организация. Впоследствие той се прояви като вѣренъ и преданъ деецъ на В. М. О. Р. О. Огорченъ отъ вжтрешни ежби въ комитета, той тихо и безъ всѣкакви парадирания замина за Македония. Презъ м. септември 1902 г., следъ голѣмо сражение на границата, пробива си пжть, успѣва да мине Вардаръ и се настанява въ Битолско, кждето, оцененъ правилно, бива опредѣленъ за войвада на ревизиоонната чета на II. Битолски революционенъ окржгъ. Ревизирайки района си, той смѣло кръстосва цѣлия окржгъ, въвежда строгъ редъ между боевитѣ сили на Организацията, навсѣкжде внася духъ на вѣра и самоотвержение, съ което издига до култъ освободителното ни движение.

Съ своята дейность и миролюбива тактика Т. Давидовъ бѣше спечелилъ довѣрието на всички районни войводи, ржководители, четници и населението. Символъ на скромность, но величавъ и идеенъ волеви деецъ, честенъ и вѣренъ на дълга си, дисципленираиъ воинъ и войвода, Т. Давидовъ съзнаваше напълно отговорноститѣ, които бѣше поелъ и винаги бѣше готовъ да го пожертвува за добрия изходъ на борбата.

Голѣмъ водачъ — психологъ, той разбираше човѣшката душа, влизаше въ тежкото положение на населението, та, взимайки мѣрки, щото четитѣ да не сж му въ голѣма тежесть, бѣше издалъ заповѣдь: когато се наложи чета да пребивава въ село, да не се поржчва предварително, какво да й се приготовлява за ядене, а четницитѣ да се разпредѣлятъ по нѣколцина въ кжща, като бждатъ доволни отъ каквото ядене и да имъ поднесатъ. Самъ Давидовъ, когато биваше въ село, никога не позволяваше да му постилятъ постилки и завивки, а спѣше само съ шинелата си. При една ревизионна обиколка, когато е трѣбвало четата да мине рѣката Велика, селяни пожелали да пренесатъ четницитѣ на гърбъ. Давидовъ отклонилъ това желание на селянитѣ съ думитѣ: „малко ли ви яздятъ турцитѣ, та и ние ли да ви яздимъ?“ Между четитѣ Давидовъ поддържаше строга дисциплина, но бѣше и нѣженъ другарь. Единъ отъ четницитѣ му съ напреднала възрасть, изморенъ отъ дългъ пжть, казалъ на другаря си, че гуната му тежела. Давидовъ чулъ това и извикалъ на четника: „Дай ми гуната си, азъ ще я нося“. Давидовъ бѣше и рицарски благороденъ.

Предъ предстоще сражение четницитѣ забелязали селски пждари-турци и искали да стрелятъ. Войводата ги спира. „Стой!“ — извиква на готвящитѣ се да стрелятъ четници — „ние отиваме да се биемъ съ турския аскеръ, а не съ пждаритѣ“. Такъвъ си остана Давидовъ и до самия день на славната му кончина. На 14 мартъ ст. ст. 1993 г. сутриньта, бидейки въ с. Коратица, получилъ известие, че Горно-Дебърската чета на войводата Деянъ е обсадена отъ аскеръ въ с. Жрбино и водила сражение. Въ ревизионнитѣ си обиколки Давидовъ е давалъ нареждания, шото при обсаждането на нѣкоя чета отъ аскеръ, съседнитѣ чети да й се притечатъ на помощь. Самъ той на два пжти съ четата си бѣше вече далъ примѣръ въ това отношъние, като бѣше се притекълъ на помощь еднажъ на Демиръ-Хисарската чета и втори пжть — на втората половина отъ Ресенската чета, обсадена въ с. Избища. И сега Давидовъ решава да се отиде на помощь на обсаденитѣ въ с. Жрбино. Другаритѣ му изтъкнали, че е много рисковано четата денски да премине опасния пжть до Жрбино. На

доводитѣ на другаритѣ си Давидовъ отговаря: „Прави сте! Но ние сега сме офицери и войници на В. М. О. Р. О. Азъ поне, като бившъ офицеръ отъ българската армия, а по настоящемъ действуващъ въ редоветѣ на организацията, далъ съмъ клетва, че ще служа вѣрно. Когато ние, като ревизионна чета, навсѣкѫде при обиколкитѣ ни проповѣдвахме този методъ и тактика за *взаимопомощь*, която се увѣнча вече съ голѣми успѣхи въ всички райони, отдава ни се възможность въ този случай да дадемъ само личенъ примѣръ, като приложимъ проповѣдваното на дѣло. И безъ това ние сме изложени на голѣми рискове, та нѣма какво да мислимъ повече и въ този случай. Какво ще бѫде нашето положение, ако времето ни изпревари и обсадената чета бѫде унищожена...?“ „Ония, които не одобрваятъ, могатъ да останатъ“. Никой не останалъ. На 14 мартъ ст. ст. 1903 г. около 3 ½ ч. сл. об. четата тръгнала. При усиленъ походъ, когато привечерь четата пристигнала въ с. Оздолени, разбрали, че четата на Деяна, съ помощьта на Демиръ-Хисарската и Кичевската чета, успѣла да разкѫса обсадата и да разпръсне обсадилия ги аскеръ и башибозукъ. На часть отъ последнитѣ натъкнала се е четата на Давидовъ, завързало се е сражение, въ което Давидовъ бива смъртно пронизанъ още отъ първитѣ куршуми на неприятеля. Когато нощьта настѫпила и сражението се свършило, другаритѣ взели тѣлото му, поставили го върху „комитски саркофагъ“ отъ три напрѣчно поставени пушки, занесли го въ мѣстностьта „Градище“ — въ Слатинската планина, кѫдето при скромни, но романтични комитски почести, Давидовъ билъ погребенъ. На втория день на Великдень, 7 априлъ 1903 г., турцитѣ понеже вече узнали, кого сѫ убили, разкопали гроба на Давидовъ и взели тѣлото му, за да го занесатъ въ Битоля. Обаче, на срѣдъ пѫтя получили телеграфическа заповѣдь да върнатъ тѣлото. Тѣлото било дадено на селянитѣ, които тържествено повторно сѫ го погребали на сѫщата мѣстность, но на по-хубаво и по-видно мѣсто, като въ скоро време следъ това издигнали и скроменъ паметникъ. Отъ тогава гробътъ на Давидовъ става светилище за населението. Новитѣ завоеватели сринаха паметника, но населението още повече се привърза къмъ гроба: до день днешенъ му пали свещи като на светецъ, а на съседното кладенче и на поточето извираще отъ него отива да се омива „за здраве“.

То увѣковѣчи паметьта на Давидова още и съ това, че и до день днешенъ нарича мѣстностьта, гдето е погребанъ: „Давидовъ гробъ“, а мѣстото, гдето е обучавалъ четата въ Куратичко — „Давидова ливада“. Скръбьта си по изгубения любимъ войвода населението излѣ въ следната пѣсень:

Македнйо, ой Робино,
Ти Голгота на борцитѣ!
Грабишъ жертви все отбрани,
Плачъ, ридания отъ вси страни.
Стани Давидовъ отъ гробъ черенъ,
Стани, стани юнако!

И стана Давидовъ, защото той и днесъ е живъ въ своитѣ славни дѣла, съ своя примѣръ на саможертва за родъ и родина, съ своя великъ духъ и непоколебима вѣра въ непременното постигане на народнитѣ ни идеали.

Слава вѣчна на Тома Давидовъ!

Д. Попандовъ

Нашиятъ X редовенъ конгресъ

На 28 и 29 мартъ стана X конгресъ на Илинденската организация въ гр. Пловдивъ.

Ржководното тѣло, контролната комисия и делегатитѣ отъ София и отъ провинц. градове, пристигнаха на гара Пловдивъ радушно посрещнати отъ членоветѣ на мѣстното дружество „Илиндень“ на 27. III. вечерьта, когато се и състоя предконгресно заседание.

28 мартъ. Въ ранно утро още делегатитѣ излѣзоха да се полюбуватъ на прелеститѣ, които таи въ себе си II-та столица на България, на обаянието и на чара, които се откриватъ отъ хълмоветѣ на града. Скоро сме на Бунарджика. Красиви алеи ни довеждатъ до срѣдата на възвишението и на всѣка стѫпка се откриватъ все по-нови и по-прелестни картини, които омайватъ окото, вълнуватъ сърдцето. На върха на хълма поразява ни чудна гледка. Родопа и Срѣдна гора, Балкана, съ Ихтиманскитѣ планини очертаватъ границитѣ на красивата Тракийска равнина, която на изтокъ се губи нѣкѫде далечъ по течението на Марица, която все така гальовно шуми, както нѣкога шумѣше, отнасяйки багритѣ на кръвьта, съ която българския народъ изкупи свободата си. Съзнанието, че се намираме всрѣдъ най-плодородната часть на нашето отечество, всрѣдъ градината, която съ своитѣ ароматни произведения разнася славата и величието на стопанска България изъ цѣла Европа, ни преизпълня съ умиление и възторгъ.

Свобода! Скѫпа, много скѫпа свобода! Сяйна зорница, пѫтеводна звезда къмъ възходъ, къмъ морална и материална мощь, къмъ просперитетъ за отечество и народъ.

50 нѣкакви само години на младъ буенъ народъ, безъ опитъ и подготовка, прекаралъ по-дългата часть отъ свободния си животъ въ борби и войни, а какъвъ напредъкъ!

500 години робство — мизерия, духовна и материална нищета! Климатъ, почва и слънце едни и сѫщи, народъ непромѣненъ. Само благодатното слънце на свободата като нѣкакъвъ вълшебенъ магесникъ преобрази всичко. И не за неговитѣ лѫчи ли илинденци смѣсиха кръвьта си съ водитѣ на Вардаръ и Струма, на Охридъ и Мѣста? Но зла орись, черна прокуда!

И дълбоко натѫжени, питаме се ний — ще ли, Боже, да благословишъ и насъ и нашата земя съ своята благодать, ще просвѣтлишъ ли и нашия духъ и мисъль съ прозрѣнието на свѣтлия, на яркия лѫчъ на свѣтлината, за който плеада борци принесоха въ жертва живота си съ стоицизъма и съ себеотрицанието на великомѫченицитѣ, на апостолитѣ и светцитѣ отъ първитѣ вѣкове следъ Ис. Христа!...

Къмъ 9½ часа се забелѣзва голѣмо движение къмъ дома на изкуствата и просвѣтата. Дошли сѫ наши сънародници да видятъ представителитѣ на илинденската организация, да почетатъ съ присѫтствието си и дадатъ по-голѣма тържественость на конгреса на скромнитѣ, отдавна побѣлѣли и прегърбени вече другари на ония, които написаха

златни страници въ историята на българския народъ, на тѣзи, които бѣха забравили себе си и домашни, имотъ и животъ и съ проявения отъ тѣхъ небивалъ до сега патриотизъмъ и презрение къмъ смъртьта разклатиха окончателно трона на вѣковния сатрапъ и станаха причина за отхвърлянето му оттатъкъ Протоцитѣ, тамъ откждето бѣ дошълъ.

Къмъ 10 часа обширниятъ и добре декориранъ салонъ е препълненъ съ посетители. Сцената е украсена съ ликоветѣ на нашитѣ свѣтци — Даме, Гоце, Пере, Матовъ, Тодоръ, Сарафовъ.

Делегатитѣ заематъ мѣстата си. Енорийскиятъ свещеникъ въ съслужение на трима свещеници — илинденци прочете молитва за упокоение душитѣ на падналитѣ на полебрани наши братя и на загиналия капитанъ Тома Давидовъ, началникъ на ревизионната чета въ II революционенъ окржгъ въ сражението при с.Оздолени (охридско) на 28 мартъ 1903 година.

Следъ изпѣване „вѣчная паметь“ отъ хора при мак. организации въ Пловдивъ Председателтъ на илинденската организация г. Димитъръ Попандовъ произнесе за станалия вече легендаренъ войвода Т. Давидовъ възторжени слова, които предаваме на друго мѣсто въ настоящата книжка на сп. „Илиндень“.

Следъ краткъ молебенъ — нека се отбележи тукъ — като че ли организациитѣ на македонскитѣ българи единствени не започватъ свое дѣло, безъ да призоватъ благословението Господне — г-нъ Д. Попандовъ съ топло слово поздрави делегатитѣ и обяви X редовенъ конгресъ за открить. Една молба отправи той къмъ всички — всички говорители да помнятъ известната максима на философа на В. М. О. Р. организация Хр. Матовъ: — Да знаешъ не само какво да казвашъ, а да знаешъ и какво да не казвашъ. — Свещено-икономъ Тома Николовъ, като най-старъ отъ делегтаитѣ, бѣ посоченъ за временъ председатель на конгреса — секретарь Хр. Танушевъ. Следъ кратки приветствия той посочи лицата за постоянно бюро на конгреса — Петъръ Ацевъ — председатель, Хр. Настевъ и Климентъ Шапкаревъ — подпредседатели, Стефанъ Аврамовъ и Кръстю Тачевъ — секретари. Единодушно тѣ бѣха одобрени и се пристжпи къмъ поднасяне поздрави на разнитѣ организации.

Първа се яви

Г-жа Стаматова — отъ страна на Македонския женски съюзъ въ България и на Македонската женска дружба въ гр. Пловдивъ

Съ видимо вълнение и патосъ, които предизвикаха голѣмо въодушевление и сълзи, тя каза:

Уважаемий Г-нъ председателю и Господа делегати,

Македония излжчва отъ своята гръдь велики люде. Тя даде на свѣта грададни фигури. Тя роди Светитѣ братя, св. Климентъ Охридски, роди Паисий, но тя роди и много революционери въ борбата, много войници. Тя роди и Васъ, храбри илинденци! Не сте ли Вие, които създадохте велика епопея, не сте ли Вие, които записахте свѣтли страници въ нашата история, не сте ли Вие, които дадохте воичко: бурна младость, а нѣкои мило семейство, само за Родината ни света?

И днесъ, когато сждбата е отредила на Васъ да се отдадете на почивка следъ най-достойно изпълненъ дългъ спрямо родъ и Отечество, Вие продължавате да проявявате нечуванъ героизъмъ.

Вашиятъ духъ е несломимъ. Вие живѣете, защото вѣрвате, че все единъ день ще се върнемъ въ нашето измжчено Отечество.

Вие знаете, че нито едно начало не е безъ край.

Щастлива съмъ и горда, че на менъ се падна честьта да Ви поднеса поздравитѣ отъ Вашитѣ сестри, и Ви приветствувамъ всички Васъ, илинденци, съ Вашия X конгресъ, и да Ви поднеса нашитѣ най-сърдечни благопожелания да доживѣете освобождението на милото ни Отечество.

А сега позволете ми да цѣлуна Вашата скжпа дѣсница отъ името на всички наши сестри.

Господинъ Шаранковъ поднесе поздравитѣ на дружеството на запаснитѣ офицери въ Пловдивъ.

Господинъ председателю,

Славни Илинденци отъ Илинденската епопея!

Идвамъ да ви поздравя по случай вашия X-ти конгресъ отъ името на запаснитѣ офицери и да заявя предъ васъ, че въ тѣхнитѣ сърдца има запазенъ кжтъ за вашитѣ идеали и вашитѣ идеи.

Сжщевременно ние запаснитѣ офицери желаемъ вие да направлявате вашата дейность за постигане на общитѣ идеали, за величието на Бъпгария, като имате предъ очитѣ си интереситѣ на българското племе.

Доживѣйте Илинденци до деня, въ който ще видите този идеалъ осжщественъ.

Да живѣятъ Илинденци!

Следъ това последваха *поздравленията отъ полковника отъ запаса г. Стаматъ Стаматовъ, членъ на временната комисия на макед. братства* и председатель на Дебърското братство въ София,

Уважаемий господинъ председателю,

Драги г. г. делегати-илинденци,

Менъ се падна честьта, като членъ на временната комисия на Македонскитѣ благотворителни братства, да дода тукъ, въ тоя знаменатсленъ за всички ни день и ви поднеса сърдечнитѣ поздрави на цѣлокупната македонска емиграция — миския почетна, но тежка поради нейната чувствителность.

Да, тежка е тя, защото трѣбза да изрази чувствата не само на емиграцията, а и на роба, а чувствителна за това, зашото ще трѣбва да ви пренеса въ ония героични времена, когато вие творѣхте дѣла не за себе си, а за нацията въ родната земя.

И ето защо азъ се явявамъ предъ васъ съ една голѣма боязнь, по изпълнение на тая почетна мисия, боязнь която ограничава мислитѣ, но дава широкъ полетъ на чувствата.

Днешнитѣ ваши разисквания иматъ за цель чисто културно-просвѣтни-спомагателни отношения на организациитѣ ви, но при все това, вие не ще можете да не зачекнете въпроси отъ вашата минала дейность, дейность, на която моралнитѣ и нравствени залози сж легнали въ вашия обществень и културенъ животъ.

Тая ваша минала дейность, предъ която всѣки е длъженъ и трѣбва да се поклони, краси историята на Македонската борба и поставя българитѣ отъ Македония въ едно отъ първитѣ мѣста на борческитѣ народи.

Да, вашата планомѣрна дейность пъплеше въ продължение на 10 години, за да достигне размѣритѣ на *атентети, на мятежи*, на *бунтове* и най-после се превърне въ *революция* съ цель да подрине основитѣ не само на едно тираническо управление на една вѣковна империя, но и самата нея, за да се добие

Свододата

Драги Илинденци,

Тая дума свята всички бѣ обвзела. На рожбитѣ дори не даваше мира. Мжжетѣ, женитѣ, старцитѣ съ децата, дѣлѣха участьта наравно в'борбата.

рата въ свѣтлото бждеще на своята страна, въпрѣки даденитѣ неизмѣрими жертви, презъ всички минали епохални събития. Ако той съ припѣвъ се запитва:

Селяни и селянки отъ с. Мирковци (Скопско)

Да драги илинденци,

Отъ Илиндень почна голѣмата драма,
Която раздруса Турската държава,
Позиви, възвания, вий пръскахте в'редъ,
За да стане известно на цѣлия свѣтъ,
Че народъ опозоренъ, неосвободенъ,
Не бива да сжществува въ днешния день.

Вашитѣ митически подвизи на единици и групи минаха границитѣ не само на Македония и на Българската земя, но и достигнаха до *Мюрцщегъ и Ревалъ.*

Потушаването на бунта не само не уби духа на борцитѣ, но имъ даде пълна вѣра въ свѣтлото бждеще на страната.

Отъ тогава минаха 34 години. Много събития станаха и много нащастия се стовариха на българския народъ, но *Илиндень* въ неговия епосъ остана *кумиръ*-чистъ като *кристалъ*, милъ като своя *рожба*, святъ като *светия* и великъ като *Възкресение Христово.*

Нѣщо повече — *Илиндень*, това име ново въ историята и дѣлата на Македонския българинъ, е една епопея и военна добродетель, която нѣма равна на себе си въ историята.

Да, други илинденци! И днесъ при новосъздаденото, уникумъ въ историята, положение, бѣжанецътъ и робътъ не сж унили и не сж загубили вѣ-

Кой ще нази отъ врагъ пази:
Старитѣ измрѣха, младитѣ избиха,

то е да покаже силната привързаность къмъ своитѣ герои-светци и да вдъхне вѣра въ младото поколѣние, да не се забравя веригата отъ имена, дѣлата на конто при избликъ на чувства се възпѣватъ, да следва тѣхния пжть.

Азъ зная, че вашитѣ чувства къмъ тия героични събития сж твърде нежни, но това бѣ необходимо да припомня, за да се види голѣмото значение на Вашата културно-просвѣтна организация *Илиндень*, която събира останкитѣ и цели да осигури старинитѣ на борцитѣ на Македонската свобода. Ето отъ кжде идатъ, *Илинденци,* голѣмитѣ симпатии и на бѣжанията и на роба къмъ тая организация и защо всѣки единъ отъ тѣхъ поменява я съ нуждната почить и уважение. Вашитѣ решения предъ спомена на тия събития ще бждатъ и тактични, и умни, и полезни, или такива, каквито бѣха взети отъ:

Висшата управа, открито застана,
Щабътъ й зае върхътъ на Балкана,
Кой носѣше име на единъ светецъ
По дѣла нареченъ *„Победоносецъ"*.

Поздравитѣ, които нося сж недостатъчни да изразятъ чувствата ни къмъ васъ, поржчението е къмъ останкитѣ на *Илинденци*-великата слава на Македония, да се

поклоня

Азъ ви моля да считате тоя поклонъ за сърдеченъ.

На края, за да слѣя нашитѣ чувства съ вашитѣ, азъ ще си позволя да поднеса моята братска цѣлувка на председателя на конгреса ви и му предамъ нашата сърдечна топлота.

Дано Провидението ви запази до ония дни, когато ние съ роба така ще се прегръщаме.

Живѣйте за слава и величие на българското племе и на Македонската свобода".

Прегръдкитѣ на двамата твърде много заслужили синове на Македония бѣха така сърдечни, тъй трогателни! Тѣ извикаха сълзи отъ умиление въ цѣлата зала и бѣха изпратени съ бурни и продължителни ръкоплескания и ура!

Отъ името на македонскитѣ девойки и младежи въ гр. Пловдивъ, г-нъ Сарджовъ каза:

Господинъ председателю, драги бащи, драги майки, драги другари!

Действително за насъ е щастие въ гр. Пловдивъ да заседава X конгресъ на онѣзи, които създадоха най-свѣтлата дата въ историята на Македония, тази дата, която ще напътствува младото поколѣние, тази дата, съ която Македония нѣма да умре никога и ще получи своята свобода.

Ако на покойнитѣ илинденци поробена Македония сви вѣнци отъ горски цвѣтя, то на живитѣ илинденци младото поколѣние ше служи за тѣхенъ вѣнецъ. Тоя вѣнецъ ще краси достойно тѣхнитѣ чела. Ние — македонската младежь — момци и девойки, се гордѣемъ, че имаме бащи като илинденци.

Кой другъ народъ въ свѣта е създалъ епопея и кой другъ народъ е ималъ такива самоотвержени синове?

Нѣма долина, нѣма чука, която да не познава тѣзи герои!

Ние се гордѣемъ съ васъ, но и вие гордейте се съ вашата младежь, която проследи дѣлото ви, и чрезъ работа, чрезъ култура, чрезъ родолюбие и просвѣта ратува за свободата на родината си.

Мнозина отъ насъ сме родени презъ Илиндень. Но щомъ ние излѣзохме отъ утробата на нашитѣ майки, ние помирисахме дима, ние почувствувахме сълзитѣ на македонската майка и усѣтихме, че преди насъ е станало нѣщо страшно, но същевременно нѣщо славно, нѣщо величаво, което винаги ще напътствува живитѣ.

Ние следваме трудния и трънливъ пътъ на нашитѣ бащи. Той е и славенъ, защото ни води къмъ свѣтли бъднини.

Следвайки, ви драги Илинденци, азъ ви поднасямъ сърдечнитѣ поздрави и позволете, г-нъ председателю, да ви целуна ръката отъ името на македонскитѣ девойки и младежи, и да, заявя предъ всички ви, че ние продължаваме вашата борба въ рамкитѣ на културата и просвѣтата, съ най-дълбока вѣра, че ще дойде день, въ който ще можемъ свободно да се върнемъ въ светата наша родна земя.

Г-нъ Димитровъ — отъ името на Македон. Благ. Братство гр. Пловдивъ каза:

Уважаеми Г-нъ председателю, почитаеми госпожи и господа!

Г-нъ председателътъ на съюза на Илинденската организация ви каза, че скромно и безъ шумъ трѣбва да изнесемъ вашия конгресъ.

Ние сме окуражени, ние сме обнадеждени, ние сме насърдчени, като виждаме тукъ на конгреса това многолюдие, което ни дава нови сили и новъ потикъ за борба, за онзи великъ день, за който сложиха коститѣ си много илинденци, и за който продължаваме да се боримъ ние и останалитѣ илинденци.

Драги председателю, и вий скжпи синове на Македония! Ние трѣбва да изнесемъ истината и да кажемъ самата същность и, ако въ насъ нѣмаше благоразумие, ако ние не сме въоржжени съ търпение, нѣмаше да се подчинимъ на вашето желание, не бихме могли да изпълнимъ вашия съветъ.

Но за да не ни считатъ вѣчни размирници, които не даваме спокойствие на балканскитѣ държави, нека отъ това мѣсто заявимъ: „Ние уважаваме и зачитаме всичко, което може сега да се направи въ полза на мира, да се даде възможность за свободно и щастливо съществуване на народа ни.. Защото безъ любовь и безъ свобода нѣма миръ нѣма култура и цивилизация. Не трѣбва да има робство.

Ще трѣбва да се създаде почетна възможность да се постигнатъ целитѣ и задачитѣ, за които дадохме толкова цвѣтове: и студенти, и учители, и бащи и цѣли семейства. И ако може по този начинъ да се постигнатъ резултати, ние ще бъдемъ признателни и ще признаемъ, че е свършено едно велико дѣло.

Но председателътъ ви каза — борбата продължава, защото гробове се продаватъ, но съвесть не може да се продаде и духоветѣ витаятъ още, защото— сълзитѣ спрѣха ли въ вжтрешностьта на Македония? Можемъ ли ний на български езикъ да се помолимъ Богу? Можемъ ли на роденъ езикъ пѣсень да запѣемъ? Или историята престана да се фалшифицира! Можемъ ли достойно да носимъ българското име въ нашето собствено отечество!

Ако действително се иска да се създаде миръ и условия, чрезъ които да се даде въаможность за щастие и благоденствие на народитѣ, които населяватъ Балканския полуостровъ, ние трѣбва да се считаме свободни граждани на Македония! Въ противенъ случай Европа все ще си остане неспокойна.

Вашата борба е славна. Ние даваме клетва, драги Илинденци, че ще се откажемъ отъ борбата, само когато видимъ постигнати резултати, иначе проклятие ще тежи на съвестьта на всички ни!"

Речьта му силно патриотична, бурна и темпераментна, направи дълбоко впечатление всрѣдъ всички присжтствующи, които, дълбоко разчувствувани и просълзени, силно поздравиха оратора

Отъ името на „Преображенци" г. Кл. Шапкаревъ каза.

„Драги делегати! Група преображенци ме натовариха да поднеса отъ тѣхно име сърдечнитѣ имъ пожелания за щасслива и благотворна дейность.

Азъ съмъ натоваренъ да изкажа едно особенно тѣхно желание.

То е, че организацията трѣбва да наречемъ „Илинденско — Преображенска", защото движението не бѣше само на илинденци, а и на Преображенци — че това движение бѣше съгласувано съ македонското, и за да стане движението въ Одринъ, бѣше заповѣдано отъ Илинденци.

Героизмътъ, който показаха илинденци и преображенци, е недостигнатъ. Тоя героизъмъ още живѣе и ще продължава да живѣе.

Организацията, която ние създадохме, трѣбва да бжде не само Илинденска и отдѣлно Преображенска, а „Илинденско-Преображенска" и движението да има едни и сжщи идеяли.

Стига цепене! Стига дѣление! Нека се обединимъ

и да вървимъ заедно така, както вървѣхме презъ и до *1903 година!*"

Председателтъ г. П. Ацевъ отговори, че пѫтя за влизането въ „Илиндень" на Преображенци е отворенъ. Тѣ сами веднажъ излѣзоха и сега пакъ могатъ да се върнатъ „въ Илиндень".

Тома п. Стояновъ отъ името на Македонската академическа младежь поднесе пропити съ чувство поздрави, на които председателтъ на конгреса отговори доста развлнувано. Отговорено бѣ сѫщо съ подходящи слова и на всички други представители на разнитѣ организации, дошли да поздравятъ конгреса.

Прочетоха се поздравителни телеграми, които даваме на друго мѣсто.

Въ следобѣдното заседение комисията по пълномощията — А. Пировски, Н. Пасховъ и Ал. Развигоровъ — докладва, че присѫтствуватъ 38 делегати, редовно опълномощени.

Председателтъ на Илинд. организация г. Дим. Попандовъ прочете отчета на ржководното тѣло, а председателтъ на контролната комисия г. Ив. Льомчевъ — доклада на контр. комисия и даде нѣкои обяснения за отчетния периодъ.

г. Антонъ Кецкаровъ, касиеръ на организацията, изтъкна нѣкои въпроси отъ финансово естество.

Финансовата часть съставлява тѣлото на организацията, каза всеобщопочитания г. Кецкаровъ. Духътъ може да се прояви само чрезъ тѣло. Тѣлото е материята — парата.

I. *За посмъртната каса:* а) вѣки илинденецъ доброволно да стане членъ на посм. каса. б) всѣки споредъ състоянието си да внася доброволни помощи. в) всѣко д-во да прояви мѫксимални усилия, за да се образува капиталъ отъ 2 — 3 милиона лв. г) всѣко д-во да се отчита редовно предъ Ржководното тѣло. д) Всѣко Ржководно тѣло трѣбваше още отъ самото основаване на посм. каса да си пуска краката споредъ чергата. Нека бѫдемъ откровени, нито една отъ горнитѣ точки не сѫ били изпълнявани. Посм. каса неможа да стори това, което трѣбваше да направи въ изобилнитѣ години. Когато настѫпи 1932 г. и предсказа, че ще настѫпятъ гладни години, Ржководното тѣло намѣри въ Посм. каса само 135,141 лв. и то съсрѣдоточи всичкото си внимание къмъ стабилизиране на Посм. каса, която вече е окончателно затвърдена, но съ особени грижи за Ржководното тѣло, съ чрезмѣрна икономия и тя сега възлиза на сумата 704,435 лв., съ която може да отговаря само предъ завардилитѣ своитѣ права членове, които трѣбва сами да се грижатъ да внасятъ 10-левовитѣ вноски, да се абонираатъ за Ил. „Илиндень", а по-състоятелнитѣ отъ тѣхъ да завещаятъ посмъртната си помощь за фондъ „Благотворителность".

II. *Фондъ Благотворителность.* Ржководното тѣло е било поставяно винаги въ неловко положение предъ беднитѣ илинденци, които не е могло да подпомогне съ по-чувствителна помощь по липса на срѣдства. Както се погрижихме за стабилизирането на Посмъртната каса, така ни се налага дългъ да помислимъ за беднитѣ илинденци, мнозина отъ които изгубиха състоянието си и останаха безъ занаятъ, безъ срѣдства. Тоя фондъ ще се създаде а) като се прехвърлятъ отъ Посмъртната каса 20—30,000 лв. б) дружествата и членоветѣ да се ангажиратъ съ разпродаване на всички книги отъ склада, в) всѣки илинденецъ да подкрепя фонда споредъ състоянието си г) всички илинденци да станатъ членове на организацията д) фондътъ да се управлява отъ Ржководното тѣло по специаленъ правилникъ.

III. *Фондъ Братска могила.* Ние, живитѣ илинденци, трѣбва да издигнемъ братска могила за починалитѣ наши другари. Тази могила ще напомня

Андонъ Янакиевъ отъ Драмско **Ангелъ Дончевъ отъ с. Кула, Сѣрско**

на поколѣнията идеала, за който умрѣха мѫчениците за свободата. Вече имаме фондъ отъ 26,000 лв. Бѫдещето Ржководно тѣло да не отлага повече — да съгради братска могила и събере коститѣ на всички илинденци.

IV. *Македонски народенъ домъ.* Ако има нѣщо велико, нѣщо свето, трѣбва да знаете, че Македонския домъ въ София вече е готовъ. Той е огненъ стълбъ, той трѣбва да бѫде нашата свѣтлина, обаче трѣбва да ни бѫде известно, че тоя домъ е изграденъ на юнашка вѣресия. Наша длъжность е да агитираме всѣки илинденецъ, всѣки македонецъ да стане даритель за дома, за да се освободи Македонския Наученъ институтъ отъ дългове, та да може да развие спасителна дейность за защита на поробеното ни отечество.

Да не падаме духомъ! Илинденската епопея ще остане велика дата въ историята на Македонското освободително движение, символъ на спасителната идея за благото на балканскитѣ държави. Иначе за балканци ще последватъ събитията отъ 1389, 1393 и 1453 година.

Нека пожелаемъ, щото балканскитѣ държавници да отворятъ врата за тържеството на илинденската епопея — за миръ, любовь, братство и благоденствие между балканскитѣ народи и държави!"

Хр. Танушевъ. Одобрява отчета. „Азъ съмъ винаги въ „Илиндень" и виждамъ съ каква преданость действуватъ всички. Да освободимъ Ржко-

водното тѣло отъ отговорность и да му изкажемъ благодарность и похвала" заключи той.

С. Карановъ. Одобрява отчета. Претендира за опрощаване дълговетѣ на Кюстендилското дружество, защото сж несъбираеми.

Л. Томовъ. Предлага основно проучване въпроса повдигнатъ отъ г. Карановъ и въ идния конгресъ Ржководното тѣло да докладва за окончателното му ликвидиране. Да се настои предъ министерства и учреждения при ефтина цена да откупятъ книгата „Освободителнитѣ борби на Македония". Да се засили Илинденски листъ, да бжде достжпенъ за чегене, като се застжпятъ разни отдѣли. За разпространение на Илюстрация „Илиндеь" да се направятъ постжпки за абониране на всички читалища и библиотеки. Да застанемъ твърдо на заветитѣ на Гоце и Даме — да не се мѣсимъ въ политическитѣ борби, партизанство и групировки, за да не изгубимъ и нашата единствена за сега македонска трибуна. Одобрява отчета.

Пасховъ. Сжщо одобрява отчета. За Н. посмъртната каса да остане въ сила решението на IX конгресъ.

Желае да се даде въ ил. „Илиндень" подробенъ отчетъ на разисквания въ конгреса.

Ст. Аврамовъ. Пита: има ли ефикасенъ контролъ върху управителния комитетъ по строежа на Македонския домъ.

Д. Попандовъ каза, че тоя въпросъ не подлежи на разискване въ конгреса ни.

Ст. Аврамовъ: но ние сме дали пари.

Д. Попандовъ: по тоя въпросъ можемъ да говоримъ, при все че е разрешенъ отъ IX редовенъ конгресъ.

Ст. Аврамовъ: осигурени ли сж даденитѣ пари?

Д. Попандовъ: Паритѣ сж осигурени отъ постройката, стойностьта на която е много по-голѣма отъ заемитѣ, които тая постройка дължи.

Хр. Настевъ. Организацията има да прибира много суми. Конгресътъ добросъвестно може да каже „да" или „не", ако по единично му се съобщи какво дължи всѣки, като се държи смѣтка може ли или неможе да плати. Шаблоннно неможемъ да гласуваме.

Тр. Коновъ. Говори обширно по какъвъ начинъ могатъ да се събератъ вземанията на организацията, които въ по-голѣмата часть произхождатъ отъ календари, книги и пр. Одобрява отчета и предлага прекратяване дебатитѣ.

Л. Групчевъ Предлага да се благодари на К. Христовъ за отличното и безплатно редактиране на Илюстрация „Илиндень".

Предложението се прие съ акламация.

Хр. Танушевъ. Да се направи всичко възможно всички илинденци да станатъ членове на касата.

Л. Томовъ. Понеже въ дневния редъ не е предвидено измѣнение на устава и касата, може да не се разисква по тѣхъ. Моли да се прекратятъ дебатитѣ.

Гласувано, предложението се прие съ акламация. Ржководното тѣло и Посмъртната каса се освобождаватъ отъ отговорность и имъ се изказва благодарность и похвала.

П. Ацевъ. Обширно обяснява нѣкои предложения, които биха послужили за връщане на мнозина бивши членове въ организацията.

Хр. Настевъ. Голѣмото бедствено положение на мнозина илинденци не позволява да бждатъ редовни при внасяне вноскитѣ за П. К. (чл. 3). За да не губятъ правото си на членство, на тѣзи, които сж внесли сумата за образуване на фонда (чл. 8) семействата имъ да иматъ право на посмъртна помощь 6000 лв., като невнесенитѣ — по чл. 8—10 левови вноски имъ се прихващатъ при изплащане помощьта, или иматъ право на ликвидация.

Да се върне на Варненското д-во „Илиндень" сумата 2,500 лв., която то е внесло срещу удостовѣренията за ползуване съ облекчението, което Б. З. банка трѣбваше да направи по отпуснатия на илинденци заемъ за постройка на жилища. Удостовѣренията бѣха неправилно издадени. Тѣ не имъ послужиха и внесената отъ тѣхъ сума е неправилно събрана.

Тия предложения конгресътъ не прие.

К. Христовъ — обширно говори върху списването на „Илиндснь" и заяви, че илюстрацията се списва съгласно разбиранията на ржководното тѣло и редакционния комитетъ.

Финансовата комисия (А. Кецкаровъ, Ив. Льомчевъ и Тр. Коновъ) докладва бюджета за 1937 год.

Приходъ 418,000 лв. и толкова разходъ. Водиха се обширни дебати по бюджета и по препоржкитѣ, които финансовата комисия препоржчва.

Комисията по исканията иа илинденци (К. Христовъ, Л. Томовъ, Хр. Настевъ, Ср. п. Петровъ, Хр. Танушевъ) представи следната резолюция:

До почитаемото българско правителство.

X. редовенъ конгресъ на Илинденската ор-ция въ България въ заседанията си отъ 28 и 29 мартъ 1937 г. въ Пловдивъ, като взе предвидъ:

1) Че следъ пълното материално разорение на участницитѣ въ илинд. подвигъ, настанени сега въ братска България, въпрѣки всички усилия да задоволятъ ежедневнитѣ си нужди за прехрана, сж изпаднали, новечето отъ тѣхъ, въ непоносимо бедствено положение.

2) Че поради напредналата си вече възрасть повечето илинденци сж изгубили и необходимата физическа възможность да се борятъ повече съ житейскитѣ трудности.

3) Че бълг. правителство съ редъ мѣроприятия и закони, като даде чувствителни облекчения за намаление и опрощаване на разни дългове и заеми на поборници, опълченци и пострадали отъ войнитѣ, пропусна да включи при тѣхъ и илинденци, на които страданията, жертвитѣ и героичнитѣ подвизи за пълното освобождение и обединение на българския народъ сж напълно тождествени и равни съ ония отъ Априлското възстание и Шипка.

4) Че едничката помощь, която илинденци ведно съ другитѣ бѣжанци получиха по закона за настаняването на бѣжанцитѣ и обезпечаване поминъка имъ (Д. в-къ бр. 214 отъ 20 III. 1920 г.), сж отпуснатитѣ имъ минимални заеми отъ по 10 до 20 хиляди лв. отъ Б. З. К. Банка, които, увеличени съ лихвитѣ и превърнати въ анюитетни заеми по Наредбата-законъ за уреждане заемитѣ, отпуснати по закона за бѣжанцитѣ и пр. (Д. в-къ бр. 166 отъ 27. VII. 1936 г.), съставляватъ една тежка грижа и неизпълнимо задължение за изнемогващитѣ бедни илинденци.

5) Че получилитѣ подобни заеми сж само нѣколко души заселени въ предѣлитѣ на царството и то само въ ония центрове, въ които е приложенъ закона за заселване на бѣжанцитѣ.

Р Е Ш И:

Моли почитаемото българско правителство:

1) Да облекчи тежкото положение на ония илинденци, които по закона за заселване на бѣ-

жанцитѣ и обезпечаване поминъка имъ сж получили по 10 до 20,000 лв. отъ Б. З. К. банка заемъ за постройка на жилища, като се приравнятъ и включатъ и илинденци въ категорията на изброенитѣ въ алинея II. на чл. 1 отъ наредбата-законъ (Д. в-къ бр. 166 отъ 27 VII. 1936 г.), като по тоя начинъ имъ се даде възможность изплащането на заемитѣ имъ да стане безболезнено чрезъ равни ежемесечни вноски.

2) Да се признаятъ илинденци за народни бранници и ратници (бойци) наравно съ братята си опълченцитѣ и поборницитѣ отъ Срѣдно-горското възстание и Шипка и да се ползуватъ еднакво съ тѣхнитѣ права по законитѣ въ царство България.

Съ това българското правителство ще даде изразъ на внимание и почитъ къмъ ония престарѣли вече народни труженици, които посветиха младинитѣ си и дадоха скжпи жертви за свободата на родината, за да не се почувствуватъ ризочаровани и оскърбени преди смъртьта си.

Пристжпи се къмъ изборъ на ново ржководно тѣло и к. комисия.

Председателтъ пита какъ да имаме избори.

Г-нъ Хр. Танушевъ предлага да бжде преизбрано съ акламация досегашното Р. Т, и К. К.

Бурни аплодисменти.

Нѣкои отъ г. г. членоветѣ на Р. Т. молятъ да бждатъ освободени поради важни задължения, които сж поели все въ свръзка съ организацията. Поради общото желание на конгреса, обаче, тѣ се отказаха отъ намѣренията си.

Г. Лазаръ Киселинчевъ изказа задушевната благоднрность на делегатитѣ къмъ дълбокопочитания председатель на конгреса и другаритѣ му за умѣлото ржководене на заседанията.

Г. Попандовъ отправи апелъ за подкрепа къмъ делегати и дружества.

Г. Танушевъ предложи всички делегати да изпратятъ до кжщи г. П. Ацевъ.

Бѣжанци отъ с. с. Горно и Долно Драглище — Разложко, следъ Горно-Джумайското възстание — 1902 год. — на пжть къмъ Дупница

Изказа се желание идния конгресъ да стане въ Варна.

* * *

Така блестяще завърши своята работа X редовенъ конгресъ. Общо единодушие, мирно полюбовно, братски. Дисциплина пълна. Всички се чувствуваха въ положението на жреци, извикани да служатъ въ отечественъ храмъ свещенъ.

Всички се раздѣлиха съ препълнени отъ радость сърдца и съ пожелания за скорошно виждане тамъ, дето тѣ прекараха най-златното време на своя животъ, готови да дадатъ всичко за българския родъ, здраве и сили, имотъ и животъ.

Оставеното всрѣдъ пловдивчани впечатление бѣ най-изрядно. Пловдивъ отдавна не е билъ свидетель на патриотични чувства, каквито илинденци изразиха презъ траянето на X имъ конгресъ.

*

Пловдивското д-рство „Илиндень" се отличи съ братския си сърдеченъ приемъ на делегатитѣ на конгреса. Въ тѣхна честь на 28. III. вечерьта даде се отлично устроена македонска литературно-музикална вечерь. Хорътъ при Македон. братство подъ вещото ржководство на своя директоръ г. Иерусалимовъ изпълни нѣколко пѣсни, които затрогнаха илинденци. Отдѣлни млади сили извикаха възторгъ и умиление съ своитѣ декламации и великолепно изпѣти македонски пѣсни. Македонскитѣ хора и танци продължиха до ранни зори.

По инициативата на видни представители на македонската емиграция въ Пловдивъ на 29 вечерьта на илинденци бѣ даденъ разкошенъ банкетъ, на който се казаха топли приветствия и сладки надежди за по-честити дни. Изпѣха се и нѣкои пѣсни — на войводата Иорданъ Пиперката, Море ой Иване, мой милъ побратиме и пр.

Най-сърдечно посрещнати, най-мило изпратени, часть отъ илинденци заминаха по домоветѣ си още презъ нощьта, други останаха за другия день да допривършатъ нѣкои работи въ свръзка съ конгреса и да разгледатъ особеноститѣ на чудно красивия и на великолепно благоустроения гр. Пловдивъ, който по красота и удобства, по изобилие и ефтиния е надминалъ всички други български градове.

Сбогомъ ти, вълшебна столицо на южна България, гордостьта на цѣлия бълг. народъ! Илинденци сега чакъ разбраха, защо тъй горещо те хвали всѣки, който те е посетилъ, защо въ всѣки който те е видѣлъ, възбуждашъ желание да стане твой гражданинъ, а ако това му е невъзможно да стори, да си спомня съ наслада за твоитѣ прелести и за достойнитѣ твои служители, които съ своята промисъль и съ беззаветната си преданность закржглиха естественитѣ красоти, съ които природата тъй щедро те е надарила!

* * *

Телеграфическитѣ поздрави, които се получиха:

Индианополисъ. Пожелаваме ви успѣхъ. Да крепне свещеното единство. Да живѣе Македония. Председатель Шаневъ, секретарь — Ацевъ.

София. Не е умрѣла правдата. Нека се надѣваме, че жертвитѣ, понесени отъ илинденци, ще дадатъ правда на изтерзаната Родина. Низъкъ поклонъ предъ паметьта на падналитѣ по македонскитѣ чукари борци, а вамъ, на старитѣ мои другари отъ Илинденъ моя задушевенъ поздравъ. *Лозанчевъ*

София. Съ чувство на безкрайно благоговение и признателность си спомняме днесъ за великанитѣ илинденци. Да бжде благословена, резултатна конгресната ви работа.

За Македон. женски съюзъ: *Д-ръ Сарафова*

Русе. Пожелаваме ползотворна дейность на ратницитѣ-ветерани илинденци за обединението на българското племе. *Илинденци*

София. Македонската кооперативна банка отъ името на своитѣ 4200 членове кооператори приветствува сърдечно конгреса и му пожелава ползотворна работа. Илинденската епопея свързана съ името на безбройни славни подвизи на македонския българинъ за свобода и човѣшки права нека окриля благоронитѣ прояви и начинания на конгреса за благото на измжченитѣ синове на родината.

Отъ банката

Плъвенъ. Остана една искра отъ 1903 година, отъ китката Султанъ тепе. Честувамъ конгреса ви отъ мое име и македоноодринското опълчение. Пожелавамъ успѣхъ за свободата на Родината. *Минчо*

София. Македонското женско благотворително дружество ви поздравлява по случай конгреса и ви пожелава ползотворна работа.

Плъвенъ. Поклонъ благоговѣенъ предъ падналитѣ по родни чукари илинденци. Сърдеченъ приветъ вамъ живитѣ ревниви пазители на заветитѣ на Илиндень, които сж дълбоко врѣзани въ душитѣ на всички македонци.

Секретарь братството — *Плъевъ*

София. Студентската корпорация „Шаръ", която обединява македонскитѣ студенти при Софийския университетъ, поздравлява творцитѣ на величавата илинденска епопея, както и живитѣ свидетели и знамена на героичната борба за свободата и независимостьта на Родината.

Въ тия тежки дни за нашата измжчена Родина ние ви пожелаваме сплотена и ползотворна дейность за успѣха на народното ни дѣло.

Сжщевременно осмеляваме се да ви увѣримъ, че ние — ваши синове и дъшери — ще следваме неуклонно примѣра ви и ще се боримъ заедно съ васъ за общонародния ни идеалъ, предъ олтара на който хиляди герои положиха своитѣ кости.

Да живѣятъ илинденци!

Да живѣе свободна, и независима Македония!

Председатель: *Христо Огняносъ*

Секретарь: *Аспарухъ Миниковъ*

Варна. Достойнитѣ и самоотвержени борци за свободата на Родината поздравляваме съ конгреса и даваме клетва, че неотклонно ще следваме тѣхния тръньливъ но славенъ пжть, водящъ къмъ свободата на скжпата ни родина.

Македонско студентско дружество при академията — Варна

До конгреса на Илинденската организация.

Вие, взелитѣ участие въ изграждането на Вжтрешната Македоно-одринска революционна организация, Вие взелитѣ участие въ възстание о, Вие сте живата история на великата епопея Илиндень! Чрезъ васъ поздравлявамъ делегатитѣ и гоститѣ на конгреса. *Н. П. Русински*

Константинъ Ципушевъ
всрѣдъ своитѣ близки

Г-жа Ципушева, сестра на Тодоръ Александровъ, г-нъ Загоровъ, н-къ отд. на горитѣ въ М-вото на земедѣлието, г. К. Ципушевъ, г-жа Загорова, негова дъщеря, и 2-тѣ му внучета

Знаемъ кой е Константинъ Ципушевъ. Всички скърбѣхме за участьта, която бѣ го постигнала. Всички се радваме и сърадваме него и неговитѣ домашни за щастливото му избавление следъ 19-годишно задържане изъ сръбскитѣ затвори.

Изъ дневника ми отъ 1901 г.

[Часть отъ тоя дневникъ е публикувана въ кн. 5 (25)]

Получихъ предписание отъ Битолския окржженъ революционенъ комитетъ да отида заедно съ чета си въ ресенско да начакаме и премахнемъ поляка на с. Крушие, Зулько, който бѣше и спахия на 5—6 села въ ресенско. За да бжде по-голѣма четата ми, поканихъ Пиперката и Гюрчинъ да участвуватъ заедно съ мене. Отзоваха се на време.

Бѣжанци отъ с. Годлево — Разложко — при и следъ Горно-Джумайското възстание — 1902 г. — въ долината на рѣката, на 2—3 километра подъ Рилския монастиръ — въ монастирскитѣ ливади

На 17-ий априлъ поставихме позиция на единъ проходъ презъ букова гориста мѣстность въ свинищката гора (Охридско—Свинища) близо да кюмюрджий. Заловихме кюмюрджията, за да вземемъ нѣкои сведения за Зулько. Кюмурджията не ни се довѣри и нищо не каза, но затова пъкъ не го освободихме, дорде не напуснахме позициитѣ. Къмъ 5 часа следъ обѣдъ се издигнаха тежки черни облаци съ силни гърмотевични трѣсъци — предвещаващи страшна буря, а по гърба на планината Бигла отъ северъ къмъ югъ на дѣсно отъ позициитѣ ни само на 250—300 крачки се изви другъ черенъ облакъ отъ войска—пехота и кавалерия — около 300 души. И бурята и войската наближаваха едновременно. Бурята превари — засипа градъ като орѣхи, а следъ него пороенъ дъждъ. Ние лежахме въ позициитѣ си. Войската ни забелѣза и не посмѣ да влѣзе въ гората. Разпънаха платнища на засълнъ отъ насъ, а други прехвърлиха презъ конетѣ платнища и влѣзоха подъ тѣхъ. Стихията за половинъ часъ време престана. Целта ни не бѣше да стрѣляме на войската, а само на Зулько. Щомъ заваля дъждъ, Пиперката и Христо отъ Желѣзнецъ напуснаха позицията. Останахъ съ 6 човѣка, безъ тѣхъ, на позицията. Следъ дъжда ги последвахме и ние, заминахме презъ гората задъ гърба на войската. Посветихме заловения кюмюрджия въ революционната тайна, безъ да му кажемъ, че искаме да убиемъ Зулько. Събраната подъ конетѣ и чадъритѣ войска се разви като черна змия и запълзя на югъ по планината Бигла. Заловениятъ кюмурджия ни посочи Зулько въ първитѣ редове на войската. Не бѣше възможно да се направи нищо. Освободихме човѣка и слѣзохме въ Боищко. Не трѣбваше повече да се губи време за случайно начакване на Зулько. Вечерьта поканихме на събрание селянитѣ въ с. Слоещица. На 18-и вечерьта пакъ въ Бабино. Пиперката и Христо били въ селото. Щомъ поканихме хората на събрание, тѣ напуснаха селото и заминаха за Брѣзово. Отъ Бабино заминахме въ с. Радево, кждето денувахме на 19 априлъ, а вечерьта устроихме събрание, посветихме всички хора отъ селото и преустроихме организацията както въ другитѣ села.

Какво намѣрихъ азъ въ Демирхисарския районъ? 1. Демирхисара бѣше раздѣленъ на два малки революционни полурайона помежду Петъръ Толевъ, учитель въ с. Брѣзово, и Драганъ Петковъ, учитель въ с. Бабино. Учителитѣ отъ другитѣ Демирхисарски села минаваха като тѣхни помощници. Положени бѣха възможнитѣ, отъ тѣхна страна, грижи

за създаване революционни огнища по всички села съ малки изключения макаръ и съ малко на брой членове. 2) Организациитѣ бѣха въ зависимость отъ тѣхнитѣ основатели учители. Тѣ (организиранитѣ) носѣха отпечатъка отъ възпитанието, образованието, интелигентностьта, въобще, отъ културата на учителя основатель на дадена революционна организация. 3) Констатирахъ различия въ създаденитѣ, отъ тѣхъ, революционни организации; констатирахъ опити и насилия за пари и неморални деяния. 4) По издръжката на двамата четници — Пиперката и Гюрчинъ, селскитѣ куриери и терористи, се вземаше отъ членскитѣ вноски на селскитѣ каси. Имаше оплаквания отъ селенитѣ, че имало злоупотребления. . . 5) Пари за оржжия бѣха събирани почти отъ всички села кждe по-малко кждe повече—до 50 лири турски отъ село, внасяни въ центъра на Битолския окржженъ революционенъ комитетъ, безъ да получатъ оржжие първитѣ вносители, продължаваха да внасятъ и другитѣ села (стягани отъ районнитѣ имъ). 6) Малкото въоржжени хора терористи (съставляващи селскитѣ чети) бѣха безъ военна подготовка 7) Никаква статистика не се водѣше за численостьта на населенинто и за неговото материално положение.

Каква промѣна създадохъ въ селскитѣ революционни организации за разлика отъ създаденитѣ, отъ селскитѣ учители, такива.

1. На първо мѣсто еднаквость въ разбиранията задачитѣ на революционера. Извади се организацията отъ зависимостьта на учителя и последния ставаше секретарь на селскитѣ реолюционни организации, а не ржководитель. 2) Ржководитель ставаше войводата, който бѣ отговоренъ предъ Битолския окржженъ революционенъ комитетъ. 3) За издръжка на четницитѣ, куриеритѣ, терориститѣ, тѣхнитѣ семейства и всички бедни селени, *създадохъ реквизиционни фондове*, чиито пазители станаха селскитѣ ржководители и касиери. 4) Селскитѣ каси станаха неприкосновени — никой не смѣеше да борави съ сумитѣ, безъ знанието и разрешението на войводата. 5) Въведохъ военното обучение и запознахъ съ него всички членове на организацията. 6) Говорѣхъ всѣкога за приятелски обноски съ другитѣ поробени народности и да се стремимъ да ги привлечемъ на наша страна, тъй че борбата ни да бжде обща. Апелирахъ къмъ великодушния бърсякъ да търси приятелсто и услуга дори и въ добритѣ турци. Кой демир-хисарецъ, кичевецъ или крушовецъ незнае грамаднитѣ заслуги на общото ни дѣло, отъ двамата тетовци, помаци турци—Байрамовци? Въ Демир-хисарско, Киччевско и Крушовско неможахъ да проследя имотното състояние на хората поради краткото време, което прекарахъ тамъ и поради работния сезонъ. Все пакъ поставихъ начало и предадохъ на моитѣ замѣстници да вървятъ по начертания планъ.

Въ кн. 10 (20) или (21) азъ съмъ поменалъ какъ съмъ водилъ статистиката и *реквизиционния начинъ, провеждань на дѣло.*

Следъ събранието ни въ Радево, преди съмване на 20 априлъ, пристигнахме въ с. Брѣзово, кждето останахме да денуваме. Четата ми състоеше отъ 6 човѣка. Прибрахме се въ една стая. за да мога презъ деня да упражнявамъ, чрезъ огледало, на прицелка и правилна стрелба новитѣ си четници. Толевъ бѣше обкржженъ отъ една малка свита терористи отъ ежщото село. Тѣ бѣха: 1. Спиро, 2. Найдо, 3. Сотиръ, 4. Тремко, 5. Колю. Наричаше ги „манги". Бѣха малко разпуснати, често употрѣбявала алкохола и покрадваха. Тази имъ черта Толевъ не бѣше се погрижилъ да премахне. По този поводъ и редъ други актуелни въприси ние се увлекохме въ разговоръ съ Толевъ. Четницитѣ ми спѣха, саио часовоятъ следѣше всѣки минаващъ по улицата и въ селото. Слънцето бѣше изгрѣло доста високо, часътъ бѣше 7. Пиперката съ другарьтъ си били въ съседна на насъ кжща, тѣ влѣзоха въ стаята ни и почнаха високо да се разговарятъ. Псувни и закани по адресъ на окржжния комитетъ и на мене. Четницитѣ ми се събудиха. Дадохъ имъ знакъ, никой да се не намѣсва въ частната ни разправия. Пиперката ме упрекваше, че не съмъ ималъ право да събирамъ сведения, че районътъ билъ неговъ, че азъ съмъ билъ чужденецъ и не съмъ познавалъ хората, че не сж ме разбирали и пр. и пр. Гюрчинъ, по разуменъ човѣкъ, се обади и каза: „Човѣкътъ е назначенъ и има право да види що сме правили ние, които нѣмаме никакво назначение" Пиперката му отплати съ псувни и той млъкна. Следъ първитѣ 15—16 дена азъ неохотно събирахъ сведения — само отъ 12 села бѣхъ взелъ по пълни сведения — изтеглената сума възлизаше на 370 турски лири. Отъ останалитѣ села само искахъ да зная дали събиранитѣ суми било отъ членски вноски, отъ доброволни пожертвувания или на сила взимани пари, сж внасяни, кждe и срещу какво сж давани? Сумитѣ не бѣха внасяни отъ едно и сжщо лице въ Битолския окржженъ революционенъ комитетъ. Една часть отъ споменатитѣ суми бѣше внесена чрезъ учителитѣ, а друга по поржка отъ сжщитѣ чрезъ самитѣ селски ржководства. На често свещеницитѣ Кузманъ и Стоянъ отъ с. Бабино изпълняваха тая служба — не се съмнявамъ въ честностьта имъ. Тѣ бѣха вѣрни и енергични служители на революционното дѣло. По другитѣ човѣшки слабости нѣма да говоря. Бѣхъ противъ вземането пари по насилственъ начинъ. Цельта ми бѣше да се избѣгнатъ хайдушкитѣ замашки на мнозина, нѣщо което пречеше на добрата дисциплина въ организацията. Бѣхъ противъ всѣкакво питие и не искахъ да се остави нито единъ членъ отъ революционната организация да очаква въоржжаването си отъ другиго. Искахъ да се премахне царящата анархия и да се координиратъ действията и разбиранията. Препоржчвахъ на селското население никой предварително да не дава пари дорде не получи съобщение да отиде и получи оржжието отъ най-близкия пунктъ. Иорданъ Пиперката продължаваше да ме дразни, до като съ Толева още продължавахме разговора. Трѣбваше да му отговаря на упрецитѣ. Казахъ му, че съ тапия не съмъ вземалъ Демир-хисарския районъ, нито съ условие за опредѣленъ срокъ.

Азъ искамъ да създамъ ученици отъ четническата срѣда, които да ме замѣстятъ утре, като имъ оставя организиранъ районъ, кждето не е работилъ още никой. Не допускахъ четницитѣ ми да взематъ страна въ спора. Разбрахъ, че желанието на Пиперката бѣше да остане войвода въ Демиръхисара, като му оставя и четата си. Разбира се, азъ не искахъ съгласието на четницитѣ, а ги оставихъ да изпитатъ грубитѣ обноски на Пиперката. Това трѣбваше да направя, за да избѣгна братоубийствата. Четницитѣ сами трѣбваше да преценятъ новия си войвода — Пиперката, съ когото принципно не можахъ да се боря, — на среща си имахъ човѣкъ, който има само грубата сила, нищо друго. Виждахъ, сжщо че ще си създамъ голѣми неприят-

ности, които зле щѣха да се отразятъ на градивната ми работа, като се заема да изправямъ чуждитѣ грѣшки, които щѣха да бждатъ вписани въ революционния ми активъ въ Демиръ-Хисара.

Оставихъ оржжието, отидохъ въ съседна кжща, облѣкохъ селски дрехи и заминахъ въ Радево при бай Ивана Божановъ, облѣкохъ варджийски дрехи, пудросахъ се хубаво по лицето и главата, взехъ въстегарка, понабрахъ лѣвия си кракъ, натоварихме 4 коня варь и съ куцане по цѣлия си пжть, стигнахме съ бай Ивана въ Битоля, съкровищницата на хиляди революционни тайни, светинята на една революционна епоха, каквато е рѣдкость въ историята на световнитѣ революционни. Оставихъ конетѣ на бай Иванъ да ги откара въ града и го задължихъ да съобщи на Г. Пешковъ за моето пристигане.

Даме бѣше вече отъ 10 месеци въ битолския затворъ. Съобщили му за пристигането ми, а той ме покани на свиждане. Поискалъ отъ управата на затвора да му разреши малка разходка въ двора съ цель да ме начака и се видимъ. Донесоха ми дрехи и фесъ. Изчистихъ варовата пудра и се облѣкохъ като учитель и предвожданъ отъ едно 15—16 годишно момче спрѣхъ презъ желѣзнитѣ решетки на затвора. Срещнаха се погледитѣ ни съ Даме, поздравихме се като стари познати; казахъ му, че децата, които съмъ намѣрилъ въ училището отъ неговитѣ отдѣления, сж много немирни, разхайтени и груби спрямо мене. Не даватъ да имъ се направи никаква забележка отъ моя страна. Известни Ви сж мисля и дѣлата имъ. . .

— Взема ли сведения за сумитѣ? „Да, но общи само отъ 12 бащи (разбирай села) 370 турски лири“ — А-а, продължавай! „Не, не искамъ да влизамъ въ подобни неприятности, за да не речатъ приятелитѣ на децата, че това е козъ на новия учитель, за да изпъди децата отъ училището. Нали знаете, че лошото се по-лесно възприема отъ проститѣ маси“,

— Тогава какво да се прави? „Нѣма какво. Сега въ края на учебната година, азъ ще направя една демонстрация, като напусна децата безъ изпитъ. Известно време нѣма да се явя при тѣхъ. Размирницитѣ оставихъ заедно съ вѣрнитѣ си ученици. Вѣрвамъ, че отъ тѣхъ зависи сждбата ми и отъ родителитѣ на еднитѣ и другитѣ. Тѣ скоро ще се отнесатъ до училищнитѣ власти, може би и до васъ да поискатъ оставането ми и занапредъ въ сжщото училище“.

— Толкозъ по-добре. Ако се реши да останешъ въ сжщото училище, какво би направилъ? Нѣма ли да останешъ? Това е най-хубавото мѣсто за тебъ. Не, както и да се реши, азъ нѣма да приема да отида. Има вакантни села много. Ще се кандидатирамъ въ нѣкое съседно село, вѣрнитѣ ми ученици и тамъ ще дойдатъ съ менъ“.

— Добре е тогава да си искашъ помощникъ. „Ако има такъвъ добре ще е, но добъръ е и Илия Колевъ ако и твърде младъ“.

— Колевъ ще ли дойде при тебъ?

— Да, нѣма да ми измѣни.

— Добре тогава, ще ти изпратимъ и нѣкой по възрастенъ помощникъ.

„Сбогомъ тогава. Стиснахме си ржце презъ решетката. Даме ми пожела добъръ пжть и се раздѣлихме. Заптието, което си намираше работа на 5—6 крвчки до насъ вжтре въ оградата, ту обущата, ту панталонитѣ си четкаше, прислушваше и чакаше Даме да се раздѣли съ мене и го запита: „Кой е тоя даскалъ, Даме ефенди?“ Не чухъ отговора на Даме. Презъ нощьта останахъ въ Битоля да отпочина, сжщо и другия день.

На 22 априлъ нѣкои ми изпратиха да посветя въ дѣлото голѣмия селски чорбаджия Никола Дишковъ отъ с. Карамани. Покръстването стана, кждето бѣхъ временно на квартира, и станахме много близки съ тоя човѣкъ. Въ момента пристигнаха отъ Бабино и други села ржководителитѣ начело съ свещеницитѣ Кузманъ и Стоянъ, за да молятъ Окржния комитетъ да се върна пакъ въ Демиръ-Хисаръ. Обяснихъ имъ намеренията си. Следъ покръщението азъ се отправихъ за Крушово, кждето ме чакаха две сждебни дѣла да разгледамъ. Едното бѣше между Секуловци и Веляновци за нѣкаква содаджийска фабрика, а другото за наследство. Представенъ бѣхъ като екзархийски пратеникъ—инспекторъ по училищата. И дветѣ дѣла не трѣбваше да се оставятъ на турскитѣ сждилища. И дветѣ дѣла се решиха съ помощьта на свидетели безъ никакви рушвети и други разноски. Следъ тази ми сждийска работа трѣбваше да дамъ военна подготовка на градскитѣ революционни групи. Групитѣ се ржководѣха до тогава отъ учителя *Петъръ Ацевъ*, но и той самъ нѣмаше военни познания. за това като отидохъ въ Крушово, той ме взе въ квартирата си, която се намираше малко на край града, близо до западната градска кория „Бѣловица“. Квартирата му много отговаряше за казарма. Имаше 5—6 пушки, между които и нѣкоя мартина, които служеха по нѣкога на малкия лѣтящъ отрядъ, съ който П. Ацевъ често преди създаването на моята чета е обикалялъ по нѣкои близки села нощно време, за създаването на революционни огнища. Това оржжие използувахме всѣки день и нощно време за военна подготовка на груповитѣ ржководители, които идѣха на смѣни.

За по точна прицелка бѣхъ приспособилъ мешнка и огледало, запознавахъ питомцитѣ си и съ теорията на стрелбата: очна мѣрка на разстоянието, пространството, въздушното и водно влияние върху куршума и пр. Запознавахъ ги сжщо какъ да настжпватъ и отстжпватъ; кога трѣбва да се настжпва и кога да се отстжпва. Приложихъ къмъ дотогавашнитѣ си военни познания още едно — избѣгване отъ неприятелската стрѣлба съ валкане въ лѣво и дѣсно, безъ снемане пушкитѣ отъ око. Четницитѣ винаги трѣбваше да залегватъ на по-далечно разстояние—на 10—15 крачки единъ отъ другъ, за да иматъ възможность да прибѣгватъ въ страни и второ да не представляватъ голѣма прицелна точка за неприятеля. Това, което бѣхъ научилъ отъ Унтеръ офицерското училище въ една и половина година, провеждахъ го въ практика. Маневри правѣхме нощно време вънъ отъ града. Въ Крушово престояхъ повече отъ двадесеть дена. Поредъ подготвихъ всички началствуващи и групи. Словесни работи за чинове — за прями началници и др, както по-чести маршировувания, козировувания и пр. не занимавахъ, та затуй малко време ми трѣбваше да ги запозная съ най-необходимото за предстоящата революционна въоржжена борба. Вмѣсто словесни, споредъ военнитѣ изисквания, запознавахъ ги съ живота на българскитѣ революционери и Ботеви хъшове, съ живота и борбитѣ на рускитѣ революционери—нихилисти, социалисти и др.—за тѣхнитѣ дѣла и задачи; запознавахъ ги съ живота на сибирскитѣ и Сахалински заточеници. съ тѣхната

твърда упоритость противъ царския режимъ. Съ Мацини, Гарибалди, Кавуръ и др. Винаги имъ пожелавахъ да бждатъ твърди и устойчиви въ борбата като истински революционери. Приучвахъ ги на гладъ, на лишения, издържливость и пожертвователность единъ за други, на себеотрицание, да гледатъ на свободата като на първа необходимость за човѣшкия напредъкъ, култура и животъ за премахване на всички видове робство и потисничество, за тържеството на истинската свобода за човѣка и пр.

Н. П. Русински

† Професоръ Анастасъ Т. Иширковъ

Отмина още единъ бележитъ синъ на майка България. На 6 т. м. 6 ч. сутриньта се помина следъ дълго боледуване проф. А. Иширковъ. Той бѣ основатель на географската наука въ България.

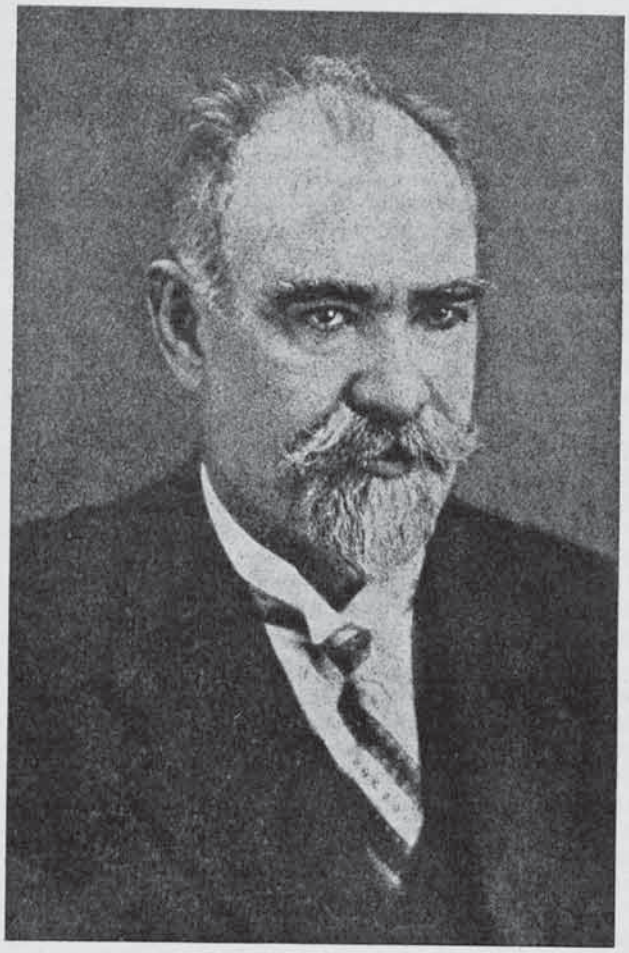

Професоръ Анастасъ Т. Иширковъ

Роденъ на 5 априлъ 1868 г., Иширковъ остана сиракъ по баша, а презъ Освободителната война се поминала и майка му. Родителитѣ на майка му дядо Цочо и баба Гица го издържатъ и той свършва III. класъ въ родния си градъ, а гимназия — въ Габрово и Търново. Министерството на просвѣтата му отпуска стипендия и постжпва въ Висшето училище въ София — въ историко-филологическия факултетъ. Като студентъ, той се занимавалъ твърде много и съ литература и написалъ хубави разкази и стихотворения въ списание „Искра“ и „Съвременникъ“. Това му помогнало и отпусната му била стипендия по слав. филология да следва при слависта Лескинъ въ Лайпцигъ. Тукъ Иширковъ слушалъ 2 години филология, философия, история, а най-вече География, при прочутия географъ Ратцелъ и издържва своя докторатъ презъ 1895 г. Въ София той става учитель въ I. Соф. м. гимназия, а презъ 1896 г. билъ изпратенъ да се специализира въ Берлинския университетъ, отъ кждето се завръща като най-подготвенъ географъ, какъвто служи цѣли 35 години, до края на живота си като професоръ, деканъ и ректоръ въ университета.

Професоръ Иширковъ е изпращанъ въ чужбина съ политически и културни мисии въ разни международни конгреси. Голѣма е заслугата на Иширковъ къмъ родната география. Съ своя примѣръ, той възбуди у всички студенти любовь къмъ родината.

Съ научна цель той е пжтувалъ изъ България, Македония, Добруджа, Тракия и тури основа на по-обстойното изучаване на българскитѣ земи. Професоръ Иширковъ е авторъ на 20 отдѣлни книги на български и чужди езици и на 143 научни и популярни статии, напечатани въ разни наши и чужди списания и вестници.

Ето нѣкои отъ по-важнитѣ му съчинения:

1. „Приносъ къмъ етнографията на македонскитѣ славяни, отговоръ на проф. Д-ръ Йованъ Цвиичъ“, издадена въ София на 1907. г.
2. „География на България“, кратка.
3. „гр. Солунъ“, излѣзла въ 1911 год.
4. „България и Бѣло море“.
5. „Охридското езеро и гр. Охридъ“.
6. „Кжси попжтни бележки върху Добруджа и Моравско“.
7. „гр. Враня и Вранско“.
8. „Западна Тракия и договорътъ за-миръ въ Ньой“.
9. „България и Добруджа“,
10. „Името България“.
11. „Македония и основаването на Българ. екзархия“.

Особено много проф. Иширковъ се интересуваше отъ тежката сждба на поробенитѣ български земи.

Поради научната му дейность проф. Иширковъ бѣ много добре познатъ, както тукъ въ родината, така и въ чужбина, а това личи отъ това, че той е билъ на много научни институти и дружества почетенъ или дописенъ членъ.

Проф. Иширковъ бѣше действителенъ членъ на Българската академия на наукитѣ, на Българ. археологически институтъ, на Украйнското д-во „Шевченко“ въ Лъвовъ, дописенъ членъ на Берлинското географско д-во, на Славянския институтъ въ Прага и др.

Професоръ Иширковъ бѣ най-будния пазитель на националнитѣ ни идеали и се борѣше съ перо срещу всички, които засѣгаха несправедливо българското племе.

Професоръ Иширковъ бѣ по душа скроменъ, милъ и отзивчивъ. Той остави у всички негови познати незаличими спомени. Съ неговата смърть българската географска наука губи своя пръвъ представитель, а българския народъ своя скжпъ и незабравимъ синъ.

Л. Томовъ

Изъ вестницитѣ и списанията

Българитѣ въ Албания

За сега въ Албания има българи въ следнитѣ градове и мѣстности:

а) Българи, откжснати отъ Македония и присъединени къмъ сегашна Албания:

1. гр. Подградецъ	семейства	50
2. гр. Биглища	„	50
3. с. Врѣбникъ	„	150
4. Мѣстностьта „М. Прѣспа“		500
5. Мѣстностьта „Голо Бърдо“		1500
6. Мѣстностьта „Поле“	„	80
7. с. Линъ	„	100

б) Българи, запазени въ вжтрешностьта на сегашна Албания:

1. гр. Корча	семейства	20
2. с Бобощица	„	280
3. с. Дрѣново	„	180
4. с. Прогре	„	15
5. Мѣстностьта „Гора“	„	2500
6. гр. Шкодра	„	35
7. гр. Тирана	„	40
8. гр. Аргирокастро	„	20
9. гр. Елбасанъ	„	30

в) Българи, пръснати като работници въ албанскитѣ градове:

1. Корча	200	души
2. Подградецъ	100	„
3. Бератъ	300	„
4. Елбасанъ	100	„
5. Павоя	60	„
6. Дурацо	350	„
7. Тирана	600	„

Трѣбва да отбележимъ, че отъ всички тия българи, най-добре е опазено българоското национално съзнание въ тия, които бидоха откжснати етъ Македония и присъединени къмъ сегашна Албания. Това сд дължи до голѣма стапень на тѣхната културна и просвѣтна по_ткваса, получена отъ българскитѣ училища по време на турско о робство. Напримѣръ, въ Корча дълги години е имало българско училище, въ Биглища сжщо, а въ с. Врѣбникъ е имало и училище и църква. Бъ четири села, отъ деветтѣ въ „Малка Прѣспа“, децата на цѣлата околность се учели въ български училища. Богослужението сжщо се е извършвало на български. Български училища и черкви е имало и въ много отъ селата на мѣстностьта „Голо Бърдо“. Сега, обаче, отъ всички тия училища нѣма ни поменъ, като постоянно, едно следъ друго, сж зааваряни. Сжщото е станало и съ черквитѣ. Тамъ, кждето свещеницитѣ отъ тия мѣста сж избѣгали и умрѣли, сега сж замѣстени съ албански. На пжть сж да умратъ и нѣколко стари свещеници въ Прѣспа и Врѣбникъ.

Най-безпомощно е положението на българитѣ въ вжтрешностьта на Албания. Голѣма часть отъ тия българи съ вѣкове не сж използували своитѣ културни и народности права и поради това мнозина отъ тѣхъ сж на пжть да клюмнатъ вече въ градината на чуждитѣ култури и просвѣта. Нѣщо, което умѣло се използува отъ чуждитѣ пропагандни училища въ Албания. Найголѣма плячка отъ това изоставяне на нашитѣ люде въ Албания очакватъ да грабнатъ открититѣ тамъ гръцки и сръбски училища. И затова трогателния зовъ на нѣколцината по-събудени българи въ Албания, отправени къмъ Всебългарския съюзъ „Отецъ Паисий“, е не само единъ викъ на давящия се, но и единъ укоръ къмъ насъ, свободнитѣ българи, заради студеното наше безразличие къмъ десетки хиляди наши сънародници, които бавно, но сигурно загиватъ въ водитѣ на чуждитѣ народности

(в. „Стожеръ“) **П. Ат.**

Въ книга 5 (75) на „Илиндень“ ние изразихме вопъла и протегнатитѣ ржце за милость, за внимание и подкрепа. Тамъ се казваше: „Събрани тукъ, българитѣ, 10 семейства, лишени отъ бълг. книга и писмо сме принудени да си пращаме децата въ чужди училища. Ето затова ви молимъ да ни пратите нѣколко буквари и други учебници, да видиме и ние тукъ бълг. книги и вестникъ. Молимъ ви да ни пращате и единъ бълг. вестникъ, ежедневникъ, който вие намѣрите за добре, само да знаемъ що става въ България. Ние ви молимъ, г-не пр-лю, направете всичко възможно и удовлетворете това свещено наше право да не изгасне и последната искра, която имаме и която пазимъ като българи. Молиме, смилете се за насъ, не ни забравяйте, защото и ние сме българи, както вие, и ние сме взели участие съ победоносната бълг. армия. Поздравъ на цѣла България“ и по-нататъкъ въ 2 писма... Получихме всички книги, за което отъ името на 30 бълг. семейства ви изказваме най-голѣмата си благодарность.

„Може би вие, които сте въ България, не цените толкова българскитѣ книги. Но тукъ, когато ги получихме, всички, които бѣхме събрани на едно мѣсто, плакахме отъ радость, че сме доживѣли пакъ де видимъ и четемъ български книги.

„Съобщаваме ви, че се заехме да учимъ нашитѣ момичета и момчета на българска азбука“. . . . . .

А ние сме тъй добре съ Албания. Никой не възприе съ такава радость създаването на новото Албанско кралство, както насъ българитѣ. Пъкъ, мислимъ, никжде другаде албанцитѣ не сж така добре поставени, тъй радушно приети, както въ България. Пресилено ли ще бжде, ако се помоли българското правителство да земе грижата за спасяването на българския елементъ въ тая страна, която, вѣрваме, не ще има нищо противъ създаването на български училища и черкви, тамъ дето е възможно това да стане? Десетина учители и толкова свещеници ще възнасятъ славата и величието на българския родъ, запазенъ въпрѣки всичкитѣ превратности на сждбата въ най-западната часть на Балканския полуостровъ — край Синьото море, въ Албания.

* * *

Въ надвечерието на войната отъ 1912-3 г. въ Македония притежавахме 13 гимназии съ 148 учители и 2,191 ученици; 87 прогимназии съ 238 учители и 4,309 ученици, 1,273 първоначални уч-ща съ 1,880 учители и 72,354 ученици, или всичко 1,373 учебни заведения съ 2,266 учители и 78,854 ученици, 133 черкви, 294 параклиса и 273 монастири, много вестници, списания и библиотеки.

* * *

Пакъ за българитѣ въ Гърция. Тѣ живѣятъ труденъ и непоносимъ животъ. Гърция като че ли е решила да свърши веднажъ за винаги съ всичко българско.

Нѣкои български вестници не знаятъ просто съ какво да окачествятъ постжпката за нареждането на гърцитѣ да се учатъ всички българи — отъ училищната възрасть до 100 години на гръцки езикъ, да ходятъ на дневни и вечерни училища, както и да не говорятъ, кждето и да било български. Всѣки неподчинилъ се бива битъ и тежко глобяванъ.

Отъ тая постжпка на гърцитѣ сж възмутени всички българи отъ България и кждето и да се намиратъ тѣ. Най-силно, обаче, сж възмутени българскитѣ малцинства по всички кранща на свѣта, защото тѣ могатъ повече да преценятъ и претеглятъ, какво значи да бждешъ насилванъ — тѣ знаятъ що е робство.

Ние се присъединяваме къмъ възмущението на всички българи отъ мѣркитѣ на гърцитѣ въ Тракия и Македония, а на нашитѣ братя отъ тамъ казваме: „Бждете бодри и единни — живъ е нашия Богъ!“

Ат. Цвѣтковъ, отъ в. „Добруджански гласъ“, бр. 254 отъ 1 IV, гр. Базарджикъ (Добричъ)

Теленитѣ мрежи

Споредъ съобщения отъ западната граница, нашитѣ съседи сж започнали да прибиратъ теленитѣ мрежи, които бѣха поставени по протежение на цѣлата гранична линия. Този фактъ се посреща радостно и неговото символично значение преизпълва съ надежди всички доброжелатели на българо-югославското сближение. Нека това ново доказателство, че дветѣ страни искрено желаятъ сближението, послужи като начало на една нова ера. Заедно съ това, добре ще бжде, ако се направятъ редъ улеснения по граничния режимъ, като се отворятъ още пропускателни пунктове, за да могатъ да се завържатъ по-прѣки и живи сношения. По този начинъ ще се поддържа постоянно буденъ ентусиазъмътъ около нашето сближение и ще се откриватъ все нови и по красиви възможности въ отношенията между двата братски народа. „Слово“ (бр. 4435)

Грижата къмъ цѣлокупната българщина

Всепризнатата е нуждата отъ една постоянна и добре организирана грижа за нашитѣ сънародници въ чужбиа. Това бѣ тъй много подчертано въ нѣколкото събрания, които напоследъкъ се устроиха и къмъ които бѣ проявенъ толкова интересъ отъ страна на столичното общество.

Въ другитѣ страни — и то голѣми — като, напр., Германия, Полша, Унгария и пр., има специални организации и служби, които, съ необходимия авторитетъ и съ щироки възможности, бдятъ като вѣрни стражи надъ участьта на своитѣ сънародници извънъ държавнитѣ имъ граници. Връзката между отдѣлнитѣ членове на тия държави и народи е жива, непрекъсната, органическа.

Какво остава за насъ, които сме малъкъ народъ, които имаме една трета отъ сънародницитѣ си извънъ границитѣ на България и които изгубихме толкова национални и културни ценности. За насъ не е безъ значение загубата дори и на единъ българинъ.

Държавата ни, като всѣка държава, се крепи върху цѣлостния народностенъ блокъ. А всички части извънъ границитѣ, могатъ да служатъ за стоманена броня за самата държава.

Това не бива да се забравя.

Илинденци

На 28 и 29 того въ града ни ще заседава X-ти редовенъ конгресъ на илинденската органазация въ България. Илинденци сж живитѣ участници въ илинденското въстание, тѣзи, които записаха най-свѣтлата дата въ историята на Македония, Илинденската епопея.

Чудно е, но действителность е, че тѣзи герои не спиратъ да работятъ за поробената ни родина и въ братска България тѣ намиратъ време и сили и продължаватъ своя пѫть на работа за Македония.

Не стига ли онова, което тѣ дадоха или пъкъ тѣ искатъ съ това да изпълнятъ своя дългъ до край, като тѣхнитѣ бойни другари покойници, или пъкъ искатъ да напомнятъ на младото поколѣние какъ трѣбва да се работи за свободата на поробената ни родина?

Следъ нѣкой день ще ги видимъ малцина живи прегърбени, бѣлобради, но горди и смѣли и съ високъ духъ на истински борци и най-достойни синове на Македония.

Илинденци, ние се гордѣемъ съ васъ и прекланяйки се предъ свѣтлата паметь на вашитѣ загинали герои бойни другари и васъ ви приветствуваме сърдечно съ добре дошли и ви пожелаваме ползотворна работа за поробената ни родина и да доживѣете до свѣтлитѣ бѫднини на Македония.

Крумъ Саржовъ („Воля“ 567)

Освещаване бюста на Тр. Китанчевъ

На 11 априлъ пр. обѣдъ бѣ открытъ бюстътъ на Трайко Китанчевъ, издигнатъ въ двора на народното училище „Трайко Китанчевъ“ (ул. „Ибъръ“ и „Св. Св. Кирилъ и Методий“). Отслужена бѣ панахида отъ арх. Филаретъ въ съслужение съ 5 свещеника. На тържеството присѫтствува хилядно множество и много официални лица, между които г. г. д-ръ Ф. Маноловъ, гл. секр. на М-вото на Просвѣтата, Н. Стояновъ, гл. секретарь въ Министерството на финанситѣ, Лѣкарски и др. Присѫтствуваше сѫщо и госпожа Ек. Каравелова и г. Н. Мушановъ, както и членоветѣ на Временната комисия на мак. емиграция, видни македонски българи и др.

Положени бѣха вѣнци отъ Рѣсенското братство (Тр. Китанчевъ е родомъ отъ с. Подмочане, Рѣсенско), отъ училището и отъ снахата на Тр. Китанчевъ. Говориха: гл. секр. на М-вото на нар. просв. г. Ф. Маноловъ, който и откри бюста, предс. на Рѣсенското братство г. К. Николовъ, гл. учитель Т. Петровъ, уч. отъ II отд. М. Благоева и др.

Свири музиката на I прогимназия; хоръть при училището „Тр. Китанчевъ“ изпѣ нѣколко хубави пѣсни.

Така внушително и тържествено бѣ почетена паметьта на голѣмия македонски деецъ и народенъ трибунъ Трайко Китанчевъ.

Илинденскиятъ конгресъ и македонската емиграция въ Пловдивъ

На 28 този месецъ въ 10 ч. въ салона на дома на изкуствата и просвѣтата въ Пловдивъ се открива конгреса на Илинденската организация.

Обстановката, при която ще стане конгреса, е изключителна за македонското легално освободително движение. Затова и неговото значение днесъ е по-голѣмо отколкото въ близкото минало.

Нѣма съмнение, че това особено положение, въ което е поставена напоследъкъ македонската общественость, се схваща добре отъ голѣмото болшинство на макед. емиграция въ България и специално тая въ Пловдивъ и именно затова организационната проява на илинденскитѣ бойци за свободата на Македония трѣбва да бѫде посрещната съ възторжени симпатии отъ многохилядната емиграция въ града. Защото, само така ние ще засвидетелствуме любовьта си къмъ нашето поробено отечество и още повече готовностьта си за повдигане на дѣлото на Илинденската епопея! Но не само за това македонската емиграция трѣбва да вземе присърдце изнасянето на конгреса.

Тя трѣбва да покаже своята политическа зрѣлость; тя трѣбва да покаже, че бди надъ заветитѣ на Илиндень, че въ никой случай не ще се съгласи на посегателствата надъ идеитѣ и принципитѣ на мак. националъ освободително движение, че тя е противъ вмешателството отъ вънъ, за неговата самостоятелность и вѫтрешностьта на борбата.

Участието на мак. емиграция въ конгреса е и нейнъ дългъ. Този дългъ трѣбва да бѫде изпълненъ днесъ повече отъ всѣки другъ пѫть.

На конгреса на илинденци мак. емиграция трѣбва да манифестира своята воля за единство, защото единството днесъ е нейна историческа повеля!

К. Ламбревъ („Воля“ 569)

Голѣмото събрание въ Военния клубъ за българщината по свѣта

Онази вечерь, въ салона на Военния клубъ, говориха отъ името на Всебълг. съюзъ „Отецъ Паисий“ г. г. проф. Г. П. Геновъ и Никола Коларовъ на тема: „Българщината по свѣта“.

Многоуважаваниятъ професоръ, единъ отъ най-упоритѣ ратници за възстановяване правата на българитѣ извънъ България, разгледа обстойно условията, политически и икономически, при които живѣятъ нашитѣ сънародници въ Америка, Русия, Албания, Бесарабия, Добруджа, Тракия, Западнитѣ покрайнини, Македония и другаде. Той изтъкна, какви културни и просвѣтни завоевания бѣха постигнати въ последнитѣ четири земи, преди да ни бѣ наложенъ Ньойския договоръ. Спрѣ се нашироко на малцинствената проблема. Странитѣ, които чрезъ „мирнитѣ“ договори си присъединиха земи, населени съ чужди тѣмъ народности, правятъ всичко възможно да денационализиратъ последнитѣ. Посѣга се на първо мѣсто върху материния езикъ на завладѣното население, за да не може то да се приобщи поне духовно къмъ майката-отечество. Това е най-голѣмата варварщина на 20 вѣкъ. Предвиденитѣ въ договоритѣ права за малцинствата трѣбва да се приложатъ. Заробенитѣ българи трѣбва да си иматъ свои училища, черкви и др. културни институти.

Никола Коларовъ пъкъ обърна внимание на многобройната публика специално върху единъ тревоженъ исторически фактъ: отъ вѣкъ насамъ българската национална цѣлость се ръфа и поглъща отъ съседитѣ. Време е всѣки здравомислящъ българинъ да не счита само държавата като единствена ценность. Нацията е сѫщо тъй голѣма ценность. Границитѣ не винагъ сѫ били еднакви. Но нацията трѣбва да процъвтява цѣла, непокътната. Везъ здрава нация държавата губи естественитѣ си корени. Трѣбва сериозно да се замислимъ за опазването на нацията. На героичната съпротива на нашитѣ сънародници срещу денационализаторскитѣ пристѫпи на съответнитѣ държави, ние трѣбва да отговоримъ съ братско съчувствие и съ по-живъ интересъ къмъ тѣхната сѫдба. Тѣ сѫ запазили националното си съзнание, но ние трѣбва да се събудимъ и да заживѣемъ не тъй себично както досега.

Рѣдко въ столицата е устройвано такова многолюдно събрание, така въодушевено и ободрено отъ ораторитѣ.

Явна благодарность

Семейството на починалия на 25 м. м. въ Варна *Стефанъ Апостоловъ Ивановъ*, родомъ отъ с. Баница — Леринско, членъ на Илинденската организация въ България и на Благотвор. посмъртна каса при сѫщата, изказва най-сърдечна благодарность на настоятелството и членоветѣ на варненското дружество „Илиндень“ за живото участие въ погребението съ дружественото знаме, за издадения некрологъ и произнесеното слово въ черквата отъ председателя г. Хр. Настевъ и на всички, които изказаха съболезнования и придружиха тленнитѣ останки на покойния до вѣчното му жилище.

Особено благодаримъ и сме трогнати отъ похвалния жесть на Ржководното тѣло на Илинденската организация, което съ затрогваща съчувственость се отнесе въ случая и веднага ни изпрати чрезъ варненското Д-во „Илиндень“ отъ Благотвор. Посм. каса 5000 лв. помощь, извънредно чувствителна при сегашното тежко бедствено положение.

Варна, 12. IV. 1937 г.

Отъ опечаленитѣ:
Съпруга **Мария**, синове: **Борисъ** и **Пеньо**, дъщери: **Невѣнка** и **Димитричка**.

Съобщение

Като личенъ свидетель и участникъ въ сраженията при *раняването на Дамянъ Груевъ въ с. Слатино презъ 1904 год.* нашиятъ уважаванъ другарь и сътрудникъ Петъръ Ацевъ е изложилъ споменитѣ твърде ценни и интересни, доста обширно. На малка часть отъ тѣхъ дадохме мѣсто въ предходната книга — 3 (83) — на илюстрация „Илиндень“.

По известни съображения продължението на сѫщитѣ спомени се отлага за известно време.

Съобщава се на членоветѣ на благотворителната посмъртна каса при Илинденската организация, че на 13 т. г. се помина въ гр. Пловдивъ Христо Н Усталаковъ. Съ неговата смъртъ касата има вече 137 смъртни случай. Предупреждаватъ се всички членове на касата, които не сѫ се издължили до тоя случай включително, да побързатъ да направятъ това въ най-скоро време.

Отъ ржководното тѣло

Печатница „Стопанско Развитие“, София

Какао

Шоколадъ

Бонбони

Бисквити

ПРОИЗВОДСТВО

БЕРАХА — СОФИЯ

КАЧЕСТВО ИЗПИТАНО

Кооп. Бакалско Тютюнопродавско Сдружение - София

Ул. Владайска № 2 — жгъла Позитано

Телефонни №-ра 2-75-12 и 2-23-08

Собствено здание на ул. ул. Ц. Симеонъ и Сердика — София

Членъ на Кооперативна Централа „Колониалъ", София

Обединява по-голѣмата часть отъ Софийснитѣ бакали.

Купува, продава и има винаги на складъ: свинска мась, медъ, орѣхи, фасулъ, сушени сливи, и всички видове колониални стоки.